

Eerste vondst van de Griekse duinslak en de grofgeribde grasslak in het werkgebied van de NVWC

Foto 5, hoogwater

Foto 1. Overzicht van de vindplaats in de spoorzone

door Theo de Jong

De afgelopen jaren heb ik in de spoorzone regelmatig rugstreeppadden horen roepen. Ik was benieuwd of er dit jaar ook nog rugstreeppadden aanwezig waren. Om die reden bezocht ik het terrein op 3 mei.

Tijdens dat bezoek stond een deel van het terrein onder water (foto 1). Op een stukje met vrij veel open zand lagen enkele opvallende slakkenhuisjes. Verder zoeken leverde nog meer huisjes op. Alle huisjes waren leeg en de meeste huisjes zagen er verveerd uit. Sommigen waren in betere staat en hadden mooie donkere spiraalbanden, zoals je onder andere ook ziet bij de zwartgerande tuinslak (*Capaea nemoralis*). Ik dacht gelijk aan de bolle duinslak (*Cernuella virgata*) maar was er niet zeker van. Thuis leverde de determinatie problemen op. De kenmerken van de diverse duinslakken (*Candidula spec.* en *Cenuella spec.*) zijn niet altijd duidelijk en bovendien komen er veel variaties voor zowel in kleur als in grootte. 'Mijn' slakjes waren eigenlijk te klein voor bolle duinslakken en te grof geribd. Die zijn meestal 12 x 15 mm (hoogte x breedte). Mijn grootste slak was 8 x 12 mm, dus beduidend kleiner. De meeste slakjes waren echter nog kleiner. Om die redenen dacht ik, met grote twijfel, eerst aan de grofgeribde grasslak (*Xeroplexa intersecta*). Experts via Facebook gaven aan dat het toch de bolle duinslak was (foto 2).

Duizenden huisjes

Bij een tweede bezoek op 10 mei was een groot deel van het terrein drooggevalen. In de 'aanspoelgordel' van het teruggetrokken water

vond ik honderden lege huisjes en verspreid over het terrein nog eens duizenden huisjes (foto 3). Levende dieren heb ik niet gevonden. Dat is ook geen wonder want de duinslakken zijn in Nederland éénjarig. De dieren paren van augustus tot in oktober. De eieren worden daarna afgezet in de bovenste laag van de bodem waarna het dier enkele dagen later sterft. De eieren, 30 tot 80 per legsel, komen in 15 – 20 dagen na de eiafzet uit (Mienis, 1969). En in de lente, soms pas vrij laat verschijnen de jonge slakjes aan de oppervlakte. Ik heb veel huisjes verzameld om thuis nog eens nader te bekijken. Daar bleek dat er ook kleinere, gevlekte huisjes bij waren met een afwijkende vorm. Ze waren minder bol en lager dan de huisjes van de bolle duinslak. Bij determinatie kwam ik toch weer uit op de grofgeribde grasslak! Consultatie op Facebook leverde de bevestiging, grofgeribde grasslak! Maar determinatie vanaf foto's is moeilijk en daarom heb ik huisjes van beide soorten naar de landelijke bekende macoloog Tello Neckheim gestuurd. Hij mailde mij dat het inderdaad ging om de grofgeribde duinslak én om de Griekse duinslak (*Cernuella cisalpina*). Deze onderscheidt zich van de bolle duinslak door grovere ribben. Beide soorten worden gezien als soort maar ook wel als soortencomplex. Dus twee bijzondere slakken die nog niet eerder in het werkgebied van de NVWC waren vastgesteld! (Foto 4 hiernaast en foto 5 op pagina 30)

Foto 2. Bolle duinslak, boven- en onderzijde

Foto 3. Aanspoelgordel met veel slakkenhuisjes

Foto 4. Bolle duinslak met er boven twee grofgeribde grasslakken.

Soort van de vakantie

Van de duinslak heb ik duizenden huisjes gevonden. Die soort komt er dus met een grote populatie voor. Van de grofgeribde grasslak heb ik maar een tiental huisjes gevonden. Dat betreft dus een kleine populatie.

De populatie van de Griekse duinslak behoort tot de grootste populaties van Nederland en is wellicht de grootste! De waarnemingen van de Griekse duinslak sinds mei 2018 betreffen veelal één exemplaar, som 30 of 50, hoogst zelden 100-den en één keer 1000 (Waarneming.nl)

Duinslakken komen in Europa voor in het gehele mediterrane gebied, naar het noorden toe tot in Ierland en Zuid Engeland en het zuidelijk deel van de Belgische kust. Velen van ons kennen de soorten van de vakantie in het zuiden als die opvallende slak die met tientallen bij elkaar op stengels, muren en hekken overzomert. Dit doen ze vooral om de hete bodem te ontvluchten.

De Griekse duinslak is pas sinds 1896 bekend uit Nederland. Toen werd een exemplaar gevonden in de duinen bij Zandvoort (De Bruyne, 1986). Heden ten dage komt de soort voor in een smalle kuststrook, Zeeuws-Vlaanderen, Zuidelijk Flevoland en de omgeving van Amsterdam en op een enkele plaatst in het binnenland.

Foto 5. Bolle duinslak geflankeerd door twee grofgeribde grasslakken

De dichtstbijzijnde bevestigde waarneming betreft Utrecht zuid op 20 km afstand. Bovendien is er een onbevestigde waarneming uit Culemborg Hoge Prijs!! De grofgeribde grasslak heeft een vergelijkbare verspreiding als die van de bolle duinslak maar komt ook hier en daar voor in Noord-Brabant en Limburg. De dichtstbijzijnde vindplaats zijn de bermen van de A27 bij Nieuwegein.

Pioniergebied

Zowel de Griekse duinslak als de grof geribde grasslak hebben een voorkeur voor kalkrijke, onbeschaduwde, spaarzaam begroeide zandige plaatsen zoals in de duinen maar ook zoals op opgespoten terreinen, wegbermen en andere zandige terreinen. Vaak staan deze terreinen direct onder menselijke invloed. De soorten gedragen zich daar als pionier (Jansen, 2015). De omstandigheden in de spoorzone sluiten goed aan bij het beschreven habitat. Het terrein is spaarzaam begroeid met aan de oostkant opslag van wilg (*Salix alba*) en populier (*Populus spec.*). Plaatselijk groeit duinriet (*Calamagrostis epigejos*) in grote pollen, hier en daar het begin van braamstruweel (*Rubus spec.*), verder veel zandmuur (*Arenaria serpyllifolia*), zandhoornbloem (*Cerastium semidecandrum*), gewoon langbaardgras (*Vulpia myuros*) en echt bitterkruid (*Picris hieracioides*). En natuurlijk veel open zand, een echt pioniergebied. De bodem is slecht waterdoorlatend en na een beetje stevige regenbui staat het terrein onder water. Na enkele dagen valt het terrein weer droog. Door die ondoorlatende laag droogt de bovenlaag snel uit; er is geen binding met het grondwater.

Hoe hier verzeild?

De vraag is natuurlijk hoe beide soorten hier verzeild zijn geraakt. In het verleden was op het terrein onder meer het aannemersbedrijf In Den Eng gevestigd met waarschijnlijk aan- en afvoer van zand. Omstreeks 2016 zijn de gebouwen gesloopt en is het ter-

rein geëgaliseerd waarbij, voor zover ik kan nagaan, geen zand is aangevoerd. Pas na de sloop ontstond er een geschikt biotoop voor bolle duinslak en de geribde grasslak. Op basis hiervan denk ik dat de soorten vóór 2016 niet aanwezig waren, er was geen geschikt habitat. In 2016 is de parkeerplaats bij het station uitgebreid en is er een nieuwe P&R-plaats aangelegd. Beide terreinen zijn daarvoor opgehoogd met zand. Mogelijk zijn de slakken aangevoerd met zand dat bij de aanleg is gebruikt. Slakken zijn hermafrodiet dus één bevrucht exemplaar is voldoende om een populatie te starten. In ieder geval houden de populaties in de spoorzone al jaren stand.

Literatuur

- Bruyne, R.H. de, 1986. *Cernuella jonica* (Mousson, 1854), een voor Nederland nieuwe landslak. *Basteria* 50: 65 – 67.
- Gittenberger, E., W. Backhuys en Th. E.J. Ripken, 1984. *De Landslakken van Nederland*. KNNV Uitgeverij Zeist.
- Jansen, B., 2015. *Veldgids Slakken en mossels*. KNNV Uitgeverij Zeist.
- Jansen, B., 2017. *Basisgids Slakken*. KNNV Uitgeverij Zeist.
- Mienis, H.K. 2021. *De Griekse duinslak Cernuella cisalpina komt ook op Terschelling voor*. *Spirula* 426: 27.
- Mienis, H.K., 2022. *lets over grasslakken en de bevestiging van het voorkomen van de Grofgeribde grasslak (Xeroplexa intersecta (Poiret, 1801) in Harlingen*. *Spirula* 430: 39 – 41.
- Mienis, H.K. 2022. *lets over de Bolle duinslak Cernuella virgata in Harlingen, Friesland*. *Spirula* 431: 26 – 27.
- Verspreidingsatlas.nl. *Grofgeribde grasslak en bolle duinslak*. *Verspreidingsatlas.nl*. Bezocht 10 mei 2023.
- Waarneming. NL. *Verspreiding bolle duinslak en grofgeribde grasslak*. Bezocht 10 en 16 mei 2023.

COLOFON

Hak-al is een uitgave van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg en wordt gratis onder haar leden verspreid.

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG (NVWC)

Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg
Triodosbank: NL53TRIO 0781 404 312
KvK Tiel : 40156764
e-mail : post@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl
NVWC op Twitter: @NVWCulemborg

ANBI

(Algemeen Nut Beogende Instelling)
De NVWC is een ANBI-instelling:
een gift aan de NVWC is aftrekbaar van het belastbaar inkomen.

REDACTIE

Hoofdredacteur: Louis van Oort
Gabrielle van Appeldoorn
Berry Lucas
Vormgeving: Eric van Grieken
hakalopmaak@gmail.com

DRUK

BladNL
Opplage: 400 exemplaren

VRAGEN OVER BEZORGING

Johan de Kruif 0345 – 515 767
Distributie:
Ans van den Berg, Yme Jan en Jaaike Bosma,
Jan Dirk Buizer en Mirjam Melman,
Carolien Duivenvoorde, Jannus Geleedst,
Marga Gerards, Jurgen Geven, Gerdit Greve,
Gijsje van Ingen, Caroline van der Laan,
Yvonne Jakobs-Lommers,
Jandirk Kievit, Leo van der Kooij,
Annemarie Roelink, Wim en Carla Rubers,
Winy Verdouw, Marja ten Voorde,
Harry van de Warenburg, Frans Waroux

OVERIGE ILLUSTRATIES

Eric van Grieken

Overname van artikelen, tabellen en schema's is alleen toegestaan met de volgende bronvermelding. "Bron: Hak-al 02-2023, Natuur- en Vogelwacht Culemborg." Overname van foto's of illustraties is zonder toestemming van de fotograaf of illustrator niet toegestaan. De redactie behoudt zich het recht voor aangeleverde artikelen in te korten, aan te passen, niet te plaatsen en aangeleverde afbeeldingen niet op te nemen.

www.nvwc.nl

ADRESSEN EN INFO

BESTUUR

Contact opnemen met bestuur kan door te mailen naar bestuur@nvwc.nl of te bellen.

Kars Veling (voorzitter)

0345 – 531 689

Martin Heerschoop (secretaris)

0345 – 520 380

Johan de Kruif (penningmeester)

0345 – 515 767

Gijsje van Ingen

nvwc.vaningen@gmail.com

Theo de Jong

0345 – 519 946

Ruud Post

VERTROUWENSPERSOON

Carolien Duivenvoorde
carolienduivenvoorde@pscd.nl
0345 – 505 423

INSECTENWERKGROEP

Karin Verspui
0345 – 574 123
insectencoer@nvwc.nl

JEUGDGROEP

Winy Verdouw
06 – 40 80 52 08
Maartje van der Ploeg
06 – 10 75 98 66
jeugdcoer@nvwc.nl

KNOTWERKGROEP

Harry van de Warenburg
06 – 44 70 47 54
knotcoer@nvwc.nl

LEZINGEN EN CURSUSSEN

Annette van Berkel
0345 – 531 689
lezingcoer@nvwc.nl

NESTKASTWERKGROEP

Cees van Appeldoorn
Gerrit van Utrecht
post@nvwc.nl

PLANTENWERKGROEP

Bram Schenkeveld
bramschenkeveld@gmail.com

TUIN- EN KLUSWERKGROEP

Frans Waroux
0345 – 515 393
kluscoer@nvwc.nl

VOGELWERKGROEP

Gerrit-Jan Klop
06 – 51 14 86 42

ZOOGDIERENWERKGROEP

Jurgen Geven
0345 – 533 756
zoogdierencoer@nvwc.nl

VRAGEN OVER INSECTEN

Annette van Berkel
0345 – 531 689
lezingcoer@nvwc.nl
Ewoud van der Ploeg
Agrius_convolvuli@hotmail.com
Maartje van der Ploeg
peetmaartje@hotmail.com

Alleen al voor die vier schitterende Hak-als per jaar zou je lid worden!

Ontdekken, beschermen, genieten!

Leden van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg zijn graag met de natuur bezig. Al die enthousiaste leden zorgen voor gezelligheid en een goede samenwerking, voor het goede doel en zeker voor een inspirerende vereniging. Wij zijn allemaal vrijwilligers en organiseren activiteiten die openstaan voor iedereen, dus ook voor niet-leden. Lezingen, excursies of natuurwandelingen bijvoorbeeld. Op onze website staan de jaarkalenders voor de senioren en voor de jeugd. Behalve de activiteiten op de twee kalenders, organiseren de werkgroepen ook diverse eigen activiteiten.

Lid worden?

Vul het aanmeldingsformulier in op onze website: www.nvwc.nl.

Wat krijg je voor je lidmaatschap?

Vier keer per jaar het schitterende verenigingsblad de Hak-al. Aankondigingen van alle activiteiten via de maandelijkse e-mailnieuwsbrief Tsjiepl! Mogelijkheid om deel te nemen aan alle activiteiten. Lid worden van een of meer werkgroepen. Stemrechten, je kunt dus meebeslissen over het beleid van de NVWC.